

72-Anna Sewell'in "Black Beauty" adlı eserinin iki çevirisinin eserde geçen isimler bağlamında incelenmesi

Caner ÇETİNER¹

APA: Çetiner, C. (2020). Anna Sewell'in "Black Beauty" adlı eserinin iki çevirisinin eserde geçen isimler bağlamında incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (ÖS), 928-936. DOI: 10.29000/rumelide.822092.

Öz

Yazın çevirisi, gerek kaynak metnin içinde barındırdığı kültüre özgü motiflerin çeşitliliği gerekse bu kültüre özgü motiflere hedef metinde uygun olabilecek karşılıkların bulunabilmesi açısından çevirmen için bir dizi zorluk barındırmaktadır. Çevirmen kimi zaman bu kültüre özgü öğeleri ya da özel adları erek kültüre yabancı olarak çevirmekte, kimi zaman ise bunları erek kültüre uygun hale getirmektedir. Ancak bu karar bazen sadece çevirmenin elinde olmayıp eserin çevrildiği dönemin toplumsal arka planına da bağlı olabilmektedir. Bu yüzden bazı eserler zaman içerisinde toplumsal değişim, insanların beklentileri, edebi bakış açısının değişmesi gibi çeşitli nedenlerden dolayı yeniden çevrilmiştir. Bu yeniden çeviriler ile ilk çeviriler karşılaştırıldığında çevirmenlerin kararlarında farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Yeniden çeviri hipotezi yeniden çevirilerin ilk çevirilere göre daha kaynak kültür odaklı olduğunu öne sürmektedir (Desmidt, 2009). Ancak çocuk yazını gibi merkezde sayılmayan türler bu hipotezin dışında kalabilmektedir. Yazın çevirisinde çevirmenin karşılaştığı kaynak kültüre özgü öğeleri okur, çevirmenin süzgecinden geçmiş olarak ikinci bir gözle görmektedir. Dolayısıyla çevirmenin bu kaynak metindeki öğeler üzerinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak uyguladığı farklı çeviri stratejileri okura da yansır. Bu anlamda bu çalışmada Anna Sewell tarafından yazılan ve Türkçede çocuk edebiyatı kapsamında yer edinen "Black Beauty" adlı eserin iki farklı çevirisi üzerinde durulacaktır. Kitapta geçen belirli özel isimlere hedef metinde bulunan karşılıklar, çevirmenlerin uyguladığı "yerlileştirme" ve "yabancılaştırma" stratejileri kapsamında incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Yazın çevirisi, çocuk edebiyatı çevirisi, yeniden çeviri, yabancılaştırma, yerlileştirme

Comparison of two translations of Anna Sewell's Black Beauty in terms of the names in the book

Abstract

Literary translation poses many challenges for translators both in terms of the variety of cultural motives that the source text includes and finding equivalence for these cultural motives in the target text. Sometimes translators leave these cultural motives or names as they are. However, they sometimes try to domesticate them according to the relevant target culture, as well. Nevertheless, this decision is sometimes beyond the translators' power and depends on the social background of the period in which the work is translated. For this reason, some works have been retranslated owing to the change in the society and expectation of people or the change in the literary perspective. Compared to the first translations, these retranslations seem different in terms of the

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü (Bandırma, Türkiye), csetiner@bandirma.edu.tr, ORCID ID 0000-0003-0414-8451 [Makale kayıt tarihi: 24.09.2020-kabul tarihi: 20.11.2020; DOI: 10.29000/rumelide.822092]

translator's decision. The retranslation hypothesis asserts that retranslations are more source culture-oriented compared to first translations. However, some peripheral types like children's literature do not comply with this hypothesis. In literary translation, readers see culture-specific items through the translator's eye. Thus, different translation strategies adopted by translators either consciously or unconsciously are reflected on the readers, as well. To this end, this study will touch on two translations of the work "Black Beauty" which was written by Anna Sewell and which took its place within children's literature in Turkey. Within the context of finding equivalences for some names, translation strategies adopted in the target texts are evaluated in line with "domestication" and "foreignization" methods.

Keywords: Literary translation, translation of children's literature, retranslation, foreignization, domestication

Giriş

Yazın çevirisi, bir taraftan çevirmene sözcükler arasında yaratıcılığına dayanarak seçim yapma imkânı sunarken diğer yandan çevirmeni kaynak metindeki etkiyle aynı etkiyi hedef metinde yaratabilme zorluğu gibi bir dizi zorlukla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu zorlukların başında çevirmenin kaynak kültüre özgü öğelere hedef kültürde uygun karşılıklar bulabilmesi ve bunu da belirli normlar çerçevesinde yapabilmesi akla ilk gelen zorluklar arasındadır. Bu öğelere uygun karşılıkları verebilme kimi zaman sadece çevirmenin becerisine, kararına bağlı olmakla kalmaz, ilgili kültürün arka planına, eserin çevrildiği döneme de bağlı olabilir. Bu bakımdan insanların hafızalarında yer edinmiş bazı eserler zaman içerisinde bir veya birden fazla kez yeniden çevrilebilirler.

Kimi zaman eserin yeniden çevrilmesi zamanın getirdiği şartların doğal bir sonucu olarak ortaya çıkarken kimi zamansa bir dış etmenin istek veya daha ileri boyutta baskısıyla olmuştur. Yeniden çeviri ve edebi akımların oluşumunun birbirine karşılıklı bağlı olduğunu vurgulayan Venuti'ye göre (2004) yeniden çeviriler, metinlerin klasik olarak kabul edilmelerini sağlarken klasik olma statüsü ise metinlerin tekrar tekrar yeniden çevrilmelerinin yolunu açmaktadır.

Bazen ise toplumsal bakış açılarındaki değişimler toplumun değer yargılarını, iyi ya da kabul edilebilir olarak gördüğü özellikleri de zaman içerisinde değiştirerek söz konusu eserin yeniden çevirisinin yapılmasına öncü olmuştur. Bu anlamda çevirinin toplumsal yönünün olduğu ve toplumsal değişimlere kimi zaman öncülük ettiği kimi zaman ise toplumsal değişimlerden doğrudan etkilendiği yadsınamaz bir gerçektir. Çevirinin ulusal edebiyat kavramının oluşturulmasındaki etkilerine değinen Venuti (1998) "ulusların uyanma dönemlerinin hep çeviriyle başladığını, farklı kültürlerin ve medeniyetlerin buluşma noktası olan çevirinin uluslara modernleşme ve entelektüel gelişme yolunda farklı bakış açıları kazandırdığını" ifade etmiştir (s.67).

Çevirinin göreceli bir kavram olduğuna ve kültür evriminin ucu açık bir süreç olduğuna vurgu yapan Desmidt (2009) ise, çeviri üzerine akademik çalışma yapan uzmanların yeniden çevirilerin ortak (evrensel) niteliklerinin olup olmadığını sorguladığını ifade etmiştir (s.671). Bu amaçla yeniden çevirinin tanımını özetleyen Desmidt (2009), yeniden çevirilerin birinci çevirilere göre daha fazla kaynak kültür odaklı olmaya eğilim gösterdiklerini belirtmiştir (s.669). Diğer bir deyişle bu hipotez ilk çevirilerin hedef okuyucu kitlesinde ve kültüründe kabul görebilmek adına kaynak metinden daha fazla sapmalar gösterdiklerini, bunun sebebinin ise kaynak metin ve yazarının hedef kültürde kabul edilip edilmeyeceğinin belirsizliği olduğunu öne sürmektedir. Susam-Sarajeva (2003) yeniden

çevirilerin, kaynak metni çevrilmeye yatkın kılan özelliklerden ziyade hedef kültürün ihtiyaçlarıyla ve tutumlarıyla daha çok ilgisi olduğunu çünkü yabancı, yeni bir topluma girişin o toplumun, yani hedef kültürün takdirine bağlı olduğunu belirtmiştir (s.5).

Bu çalışmada Anna Sewell'in özgün adı "Black Beauty" olan eserinin 1973 yılında (Hedef Metin 1) ve 1999 yılında (Hedef Metin 2) iki farklı çevirmen tarafından gerçekleştirilen çevirileri, çeviride kullanılan stratejiler bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Bu noktada ilk olarak yazar hakkında bilgi verilip yazarın geçmişinden ve bunun kitaba ne ölçüde yansıdığından bahsedilecektir. Ayrıca çalışmada, ele alınan çeviriler özelinde, yeniden çeviri kuramına değinilecek ve metinden seçilen bazı isimlerin çevirisinde çevirmenin uyguladığı yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejileri incelenecektir.

Çevirinin dilsel, kültürel, ekonomik ve ideolojik bir dizi karar alma aşamalarını kapsadığını belirten Venuti (1995) yazın çevirisi yapan çevirmenin daima bunlardan birine ilişkin seçim yapma zorluğuyla karşı karşıya kalabileceğini belirtmiştir (s.15). Bu bakımdan yerlileştirme yaklaşımının antik çağlara kadar uzandığını vurgulayan Venuti (2001) "yerlileştirmenin gerek yabancı bir metni seçme aşamasında gerekse buna yönelik bir çeviri metodu geliştirme aşamasında yerel edebi akımlara bağlı kalmayı kapsadığını" ifade etmiştir (s. 241). Venuti, ayrıca yerlileştirme yaklaşımının sıklıkla emperyalist güçlerin yerel kültür üzerindeki baskısını da gösterdiğini belirtmiştir. Bu yüzden "yerlileştirme stratejileri dünya üzerinde güce sahip kültürlerin diğerleri üzerindeki üstünlüklerini göstermenin bir yolu" olarak da düşünülebilir (Kuleli, 2020, s.626). "Yabancılaştırma" yaklaşımının Schleirmacher (1813) tarafından ortaya atılan "okurun yazara götürülmesi" yaklaşımına dayandığını vurgulayan Venuti (1995) İngilizcede yabancılaştırma yaklaşımının benimsenmesinin etnomerkezci, ırksal ve kültürel narsisizme karşı çıkmanın bir yolu olduğunu ifade etmiştir (s. 16). Yabancılaştırma stratejileri, ancak hedef dildeki zorlayıcı yerel edebi ve etik normlara, profesyonel standartlara karşı bir duruş sergileyerek yabancı metnin farklılığını ortaya koyabilir. Venuti (1998) bunu yapmanın ise yabancı metne sıkı bir bağlılığa yani yabancı kültürel öğelerin hedef kültür içerisine alınmasına dayandığını ve çok türlü söylevlerin geliştirilmesinin önünü açacağını vurgulamıştır (s.242). Bu ikisi arasından Venuti (1998) "yabancılaştırma" yaklaşımını tercih ettiğini belirtmiştir.

Eserin yazarı hakkında

Anna Sewell 1820 yılında İngiltere'de doğmuştur. Sewell'in annesi Mary Wright Sewell kendi zamanının başarılı bir çocuk edebiyatı yazarı olarak bilinmektedir. Anna Sewell 14 yaşında okuldan eve dönerken düşmüş ve iki bileğini ciddi biçimde incitmiştir. Bileğindeki kırık ve sonrasında aldığı yanlış tedavi Sewell'i hayatının geri kalanını koltuk değneği ile yaşamaya mahkûm etmiştir. Gezinebilmesi için babası Sewell'e bir fayton alır ve böylece Sewell'in atlara karşı ilgisi başlar. Daha sonra Sewell, annesinin yazdığı dini çocuk kitaplarının editörlüğünü üstlenmiştir. 1871 ile 1877 yılları arasında Sewell *Black Beauty* adlı ünlü eserini yazmakla geçirir. Bu esnada durumu çok kötüleştiğinden yatağa mahkûm olur. Kitabını hazırladığı son yılda durumu kendi kendine yazamayacak kadar kötüleştiğinden kitabın son bölümlerini annesine dikte eder. Sewell kitabını 1877 yılında yerel bir yayınevine satar ve kitabı yayımlandıktan beş ay sonra hayata gözlerini yumar. Bu beş aylık süre içerisinde Sewell kitabına yönelik ilk tepkileri, kitabın ilk başarılarını görebilmiştir (Atlas, 2020; Merriman, 2007).

Bu anlamda yazarın iç dünyasının eserde atlara verilen isimlere de yansımış olabileceği çıkarımında bulunulabilir. Nezaket ve merhamet duygularının insanlara güç verdiğini gösteren yazar bu eseriyile

hayvanlara karşı bakış açısının değişebileceğini düşünmüştür (Longshaw, 2016). Bu bakımdan eserde geçen isimlerin hedef dile aktarımı özellikle önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla bunların hedef kültür içinde aktarılabilmesi çalışmanın inceleme yöntemi olan “yerlileştirme” ve “yabancılaştırma” stratejilerine zemin hazırlamıştır.

Eser hakkında

“Black Beauty” 1877 yılında yayınlanır yayınlanmaz en çok satan kitaplar arasına girmiştir. Kitap halen dünya çapında yaklaşık beş milyon satışla tüm zamanların en çok satan kitaplarından biri olarak görölmektedir². Kitapta insanların atlara nasıl davrandığı bir atın gözünden anlatılmaktadır. Yazar kitabın doğrudan çocuklara yönelik olmaktan ziyade atlar özelinde, hayvanlara nasıl nezaketle yaklaşılması gerektiğini gösteren bir kitap olduğunu belirtmiřtir³. Ancak eser Türkçede çocuk kitapları arasında yerini bulmuştur. Bu noktada bir yazın türünü çocuk edebiyatı sınıflandırmasına koyan niteliklere değinmekte yarar vardır. Wall (1991) “eğer bir eser çocuklar için yazıldıysa o zaman çocuklar içindir ancak yetişkinler de okuyabilir” diyerek çocuk edebiyatının tanımını yapmıştır (aktaran Erguvan & Karabulut, 2020, s.771).

Kitabın içeriğine bakıldığında ise bir atın gözünden o günlerde İngiltere'de atların nasıl muamele gördüğü, hangi sıkıntılara maruz kaldığı ve insanların hayvanların hayatlarını nasıl zorlaştırdıkları anlatılmaktadır. Eserde Black Beauty adlı bir atın tay döneminden araba atı haline geldiği ihtiyaşlık dönemine kadar geçen sürede yaşadığı hatıraları, atın gözüyle anlatılmaktadır. Bu esnada Black Beauty kimi zaman kendisini mutlu eden bir dizi iyilikle karşılaşırken kimi zaman ise kendisine acı çektiren zorbalıkla karşılaşmıştır. Bu zorluklar esas alınarak eserin her bir bölümünde Black Beauty'nin ayrı sahipler elinde yaşadığı maceralar, insanların birbirlerine ve hayvanlara karşı nazik davranmaları ve anlayışlı olmaları öğretisi temelinde anlatılmaktadır.

Bekoff (2009) kitabın yayınlanmasıyla birlikte o zamanlar İngiltere'de sadece moda olduğu için atlara takılan çift gem uygulamasına yasak getirildiğini çünkü kitapta bu gemler ve atların başlarının sürekli dik durmasına neden olan kayışların atlara yapılan büyük bir zulüm olarak anlatıldığını ifade etmektedir. Kayış atların boyunlarının incinmesine, çift gem ise ağızlarının sürekli acı içerisinde yanmasına neden olmaktaydı. Sadece bu uygulamaya son vermesi bile eserin toplumun üzerindeki büyük etkisini göstermektedir. Eser, hayvan hakları konusundaki en etkili araçlardan biri olarak görölmüştür (Bekoff, 2009, s.313). Eser aynı zamanda yazıldığı dönemin toplumsal düzenine de göndermede bulunmaktadır. Örneğin; İngiltere'de o günlerde faytonlar altı gün ve yedi gün çalışanlar olarak ikiye ayrılmaktaydı. Yedi gün çalışan faytonlardan fazladan vergi alınmaktaydı. Kitapta bu konuya Black Beauty'nin gözünden değinilmiş ve kitabın basımından sonra bu iki çalışma şekli arasındaki vergi ücreti farkı kaldırılmıştır.

Eserin çevirileri ve çevirilerin yapıldığı dönem

Eser Türkçeye birden fazla sayıda çevirmen tarafından çevrilmiş ve farklı yayınevleri tarafından basılmıştır. Eserin çevirileri arasında Siyah İnci (İyigün Yayınları, 1965); Kara Ceylan (Varlık Yayınları, 1967); Siyah İnci (Altın Çocuk Kitapları, 1973); Siyah İnci (Nurdan Yayınları, 1997); Siyah At (Ergin Yayıncılık, 1999); Siyah İnci (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011); Siyah İnci (Morışık Yayınları, 2012) ve Siyah İnci (Arkadaş Yayınları, 2013) vardır.

² <https://www.amazon.com/Black-Beauty-Autobiography-published-November/dp/1543059643>

³ (Merriam-Webster's Encyclopedia of Literature, 1995)

Bu çalışmada 1973 yılında Altın Çocuk Kitapları tarafından yayınlanan çeviri eser "*Siyah İnci*" (Hedef Metin 1) ile 1999 yılında yayınlanan Ergin Yayıncılık tarafından yayınlanan çeviri eser "*Siyah At*" (Hedef Metin 2) karşılaştırılacaktır. Karşılaştırmada kolaylık olması açısından *Siyah İnci* (HM 1) ve *Siyah At* (HM 2) olarak adlandırılacaktır. Karşılaştırma için bu çevirilerin seçilmesinin başlıca sebebi çevirilerin hedef kültür içerisinde önemi olan belirli tarih aralıkları içerisinde yapılmış olmasıdır. Altın Çocuk Kitapları tarafından 1973 yılında basılan çeviri, Yetkiner ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışmada belirtilen Çeviri Bürosu'nun kurulması (1940-1967) sonrasında gelişen çeviri yoluyla sistematik Batılılaşma politikasının olduğu döneme denk gelmektedir. Bu dönemin yaygın çeviri anlayışını Aksoy (2001b) "Bu çeviri atılımının amaçlarından biri sade, kolay okunabilen ve kaynağını sıradan insanların dilinden alan bir Türkçe oluşturmak olduğu için çeviri eserlerde kimi zaman orijinal metinde yer almayan deyimler, sözcükler ve ifadeler kullanılmıştır (s. 8)" sözleriyle özetlemiştir. Ergin Yayıncılık tarafından 1999 yılında yayınlanan çeviri ise daha çok liberal düşüncenin hâkim olduğu döneme denk gelmektedir (Kansu-Yetkiner, 2016). Dolayısıyla iki çevirinin yaymlandığı dönemin toplumsal arka planı bakımından birbirinden farklı olduğu söylenebilir.

Çevirilerin karşılaştırılması

Çeviri karşılaştırmalarında özellikle özel isimlerin seçilmesinin sebebi kitabın okur kitesidir. Tuna (2017) bu kitlenin beklentilerini aşağıdaki gibi özetlemiştir:

"Yetişkin okur kitesini hedef alan eserlerde karakter veya diğer özel isimler eğer özel bir anlam veya çağrışım barındırmıyorsa genellikle değiştirilmeden bırakılabilir. Ancak çocuk edebiyatında bu öğeler farklı kültürden gelen çocuklar için metni daha kolay telaffuz edilebilir, okunabilir ve anlaşılabilir kılmak için çevrilmelidir" (s.584).

Bu bakımdan metnin genelindeki çeviri farklılıklarına değinmeden önce eser adının çevirisinin dikkate alınmasında yarar vardır. Eserin özgün adı olan "Black Beauty" ilk olarak eserin beşinci bölümünde geçmektedir ve aşağıdaki tabloda ilk olarak İngilizce aslı, daha sonra ise sırayla birinci ve ikinci çevirileri verilmiştir.

Tablo 1. Eser isminin çevirilerinin karşılaştırılması

İngilizce Eser

(When he came home the lady was at the hall door as he rode up.)

"Well, my dear," she said, "how do you like him?"

"He is exactly what John said," he replied; "a pleasanter creature I never wish to mount.

-What shall we call him?"

"Would you like **Ebony?**" said she; "he is as black as ebony."

"No, not Ebony."

"Will you call him **Blackbird**, like your uncle's old horse?"

"No, he is far handsomer than old Blackbird ever was."

"Yes," she said, "he is really quite a beauty, and he has such a sweet, good-tempered face, and such a fine, intelligent eye—what do you say to calling him Black Beauty?"

"Black Beauty—why, yes, I think that is a very good name. If you like it shall be his name;" and so it was. (Sewell, 1877: s.12)

Hedef Metin 1

Eve döndüğümüz zaman sahibimin karısı malikânenin kapısında duruyordu.

"Onu nasıl buldun şekerim?" diye sordu kadın.

Sahibim. "John'un bütün dedikleri doğru ." diye cevap verdi. "Şimdiye kadar böyle yumuşak başlı bir hayvana

binmediğini söylemem lazım. Ona ne isim takacağız?"

Kadın biraz düşündü. "**Kömür**'e ne dersin? Neticede kendisi kömür gibi siyah."

-Yok, Kömür olmaz."

Kadın " O halde." dedi. " Amcamın eski adı gibi ona **Kuzgun** adını versek."

Fakat sahibim bunu beğenmedi. "Yok, yok. O yaşlı Kuzgundan çok daha güzel."

Karısı onun sözlerini kabul etti. "Doğru. Bu at sahiden çok güzel. Hem çok cana yakın ve uysal bir yüzü var. Bakışları da zekâ dolu. Ona güzel bir isim lazım. Çünkü kendisi ender bulunur bir yaratık. Ona "**Siyah İnci**" adını vermemize ne dersin?

Sahibim " Siyah İnci" diye tekrarladı. "Doğru... Evet... Bu çok uygun bir isim. Eğer sen bu adı beğendinse mesele yok. Bundan böyle onun adı **Siyah İnci**." (Sewell, 1973: 15)

Hedef Metin 2

Eve döndüğümüzde Bayan Gordon'u evin kapısının önünde bulduk.

"Canım, onu nasıl buldun?" diye sordu.

"Tam John'un bahsettiği gibi" diye cevapladı Squire. "Daha iyi bir at bulamam herhalde. Ona ne isim vereceğiz?

"Ebony nasıl? **Siyah bir at** çünkü."

"Hayır, **Ebony** olmaz."

"Blackbird'e ne dersin? Amcamın eski atı gibi."

"Hayır, O, **Blackbird**'den daha güzel bir at."

"Evet. O, gerçek bir güzellik. Tatlı bir suratu ve zeki bakışları var. Ona **Black Beauty** desek nasıl olur.

"Evet. Bu gerçekten harika bir isim. Tam ona göre. Onun adı **Black Beauty** olsun." (Sewell, 1999:13)

Tablo 1'de yer verilen eser adının Türkçe çevirisine ilişkin yukarıdaki kesitler incelendiğinde HM 2'de İngilizce özel adların aslının korunduğu fakat HM 1'de bunların Türk okurunun aşına olabileceği ya da okuru yormayacak adlarla değiştirildiği görülmektedir. Örneğin, metinde geçen "ebony" sözcüğü abanoz ağacı anlamına gelmektedir. Abanoz ağacının kökü simsiyahtır. HM 1'de çevirmen buna karşılık olarak Türkçede okura yabancı gelmeyecek "Kömür" sözcüğünü verirken HM 2'de çevirmen bu sözcüğü değiştirmeden bırakmıştır. Dolayısıyla birinci çevirmen kökleri Schleirmacher (1813) tarafından atılan ve çevirmenin yazarı okura ya da okuru yazara ulaştırma çabası olarak adlandırdığı ve sonrasında Venuti (1995) tarafından "yerleştirme" ve "yabancılaştırma" olarak adı konan stratejilerden "yerleştirmeyi" tercih etmiştir. Kitabın Türkçedeki okur kitlesinin yoğunlukla çocuklardan oluşacağı dikkate alındığında çeviride yabancı sözcüklerin yerine Türkçe karşılıklarının ya da uyarlamaların verilmesi çeviri eserin akıcılığını sağlayabilecek etkenlerden biri olacaktır.

Eserin adıyla ilgili diğer bir önemli nokta ise HM 2'de metin içerisinde "Black Beauty" adı dipnot ile Siyah Güzellik olarak çevirisi verilerek özgün metindeki gibi bırakılırken aynı zamanda kitabın adı olan bu sözcük eser adına "Siyah At" olarak yansıtılmıştır. Dolayısıyla burada bir tutarsızlık söz konusudur. Her ne kadar birinci çeviride "Black Beauty" yerine kullanılan "Siyah İnci" sözcüğü de eserin adının birebir çeviri olmasa da kaynak metinde "Black Beauty" sözcüğü geçen her yerde Siyah İnci olarak verilmiştir. Dolayısıyla tutarlılık ilkesi gözetilmiştir. Bu konuyu daha detaylı görebilmek adına metinde geçen at isimlerin çevirisi ile ilgili olarak aşağıdaki tablo incelenebilir:

Tablo 2: Eserde geçen at isimlerinin çevirileri

Kaynak Metin	HM1	HM2
Merrylegs	Neşeli bacaklar	Merrylegs
Ginger	Zencefil	Ginger
Justice	Adalet	Justice

Tablo 2 incelendiğinde kaynak metinde geçen adların HM 2'de çevirmen tarafından hedef kültüre yabancı gelecek şekilde aslının korunduğu görülmektedir. Bu ise okurun duraksayarak okumasına neden olabilecektir. Bu durum genel olarak yazın çevirisi bağlamında incelendiğinde çevirmenin kararını belirleyen etkenin, ilgili eseri hangi okur kitlesi için çevirdiğidir. Örneğimizdeki kitap daha çok çocuklara yönelik olduğundan ve ilgili kitlenin yabancı sözcükleri anlaması zor olabileceğinden çevirmen yerlileştirme yolunu seçmiş olabilir.

Kimi zaman ise yabancılaştırma yoluyla kaynak kültürün hedef kültürde tanıtılması amaçlanabilir. Kumcu 'ya göre (2008) "çeviri süreci boyunca çevirmen için hedef okuyucunun çeşitliliği ve kültürel motifler olmak üzere birbirine bağlı iki değişken söz konusudur ve çevirmenin görevi bu ikisi arasında bir denge tutturaktır (s.123). Diğer bir deyişle çevirmenden bir yandan kaynak metnin sahip olduğu yazımsal öğeleri kültürel açıdan kayıp yaşatmadan aktarması beklenirken diğer yandan bu amacına ulaşmak için kaynak metinden uzaklaşması beklenmektedir (Aksoy, 2001a).

Desmidt (2009) her çevirinin ve hatta iyi çeviri diye tanımladığımız her çevirinin göreceli olduğuna ve "mükemmel çeviri" veya "mükemmel çeviri kuramı" diye bir şeyin asla olmayacağına vurgu yapmıştır (s.670). Özellikle insanlık tarihinde öneme sahip metinler üzerine yorum yapan Ricoeur (2007) "çevirinin iyi olarak sayılabilmesine ilişkin mutlak bir kriterin olmadığını" altını çizmiştir. Çeviri karşılaştırmalarını bir sözcüğe indirmek nihai amaç olmasa da bu örnekte görüldüğü üzere bazı sözcüklerin metnin tamamında geçtiği düşünüldüğünde bu sözcüklerin nasıl çevrildiği, hedef dilde bu sözcüklere hangi karşılıkların verildiği önemli olabilmektedir. Bu amaçla örnek olarak aşağıdaki tablo incelenebilir.

Tablo 3. Eserde geçen belirli sözcüklerin çevirilerinin karşılaştırılması

Kaynak Metin	Birinci Çeviri	İkinci Çeviri
Master	Sahibim	Squire G.
Pet	Yavrum	Pet

Tablo 3'te geçen sözcükler özellikle hedef kültürde yaptıkları çağrışım sebebiyle seçilmiştir. Tablo yakından incelendiğinde birinci çevirmenin kişi adını vermektense bunu "Sahibim" sözcüğü ile karşıladığı görülmektedir. Bu ise yine okuyucunun duraksamadan okumasını kolaylaştırarak "yerlileştirme" yaklaşımının benimsendiğini göstermektedir. Türkçeye çevrilen çocuk kitapları derleminde tarihsel süreç içerisinde çevirmenin görünürlüğü üzerine yaptıkları kapsamlı çalışmada Venuti (1995) tarafından ortaya konan bu yaklaşımı Yetkiner ve ark. (2018) aşağıdaki gibi aktarmaktadır.

Kültür dünyasına hâkim olan bu yaklaşıma göre ister şiir, ister düzyazı; ister edebiyat ister edebiyat dışı olsun, çeviri metnin, okuyucu, yayıncı ya da eleştirmen tarafından kabul görmesi için akıcı okunabilmesi, üsluba ve dile ilişkin özelliklerin yazarın karakterini, niyetini, kaynak metnin anlamını yansıtmaması, diğer bir deyişle sanki çevrilmiş bir metin değil de orijinal metinmiş gibi algılanabilmesi gerekmektedir (s.23).

Ayrıca İngilizcede evcil hayvan anlamına gelen "Pet" sözcüğü HM 2'de çevirmen tarafından çevrilmeden hedef metne aktarılırken HM 1'de çevirmen, insan ile at arasındaki yakınlığı da vurgulamak için bunu "yavrum" sözcüğü ile karşılamıştır. Bu basit örnek bile aslında çeviride kültürel öğelerin aktarımının ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu eserin konusu olarak at, Türk kültüründe büyük öneme sahiptir. Kimi zaman sahibinin yoldaşı olur. Burada sözcüğü "Pet" olarak bırakmak okuyucuyu duraksatacak, kendi kültüründen uzaklaştıracaktır.

Çeviri karşılaştırması yeniden çeviri bağlamında değerlendirildiğinde ise yeniden çeviri ve çocuk edebiyatı ilişkisinin tersi bir durum olduğu göze çarpmaktadır. Bunun sebebi çocuk edebiyatının, “yabancılaştırma” yaklaşımını destekleyen uzmanların aksine genellikle çocukların ihtiyaçlarına, becerilerine ve yetkinliklerine göre şekillenen hedef metin odaklı yaklaşımları benimsemesidir. Bunun için hedef metnin kolay okunabilirliğini etkileyen yabancı öğeler metinden atılabilir ve hedef metin duraksamadan okunabilir hale getirilebilir” (Erguvan & Karabulut, 2020, s.5).

Sonuç

Çevirinin sadece sözdizimsel bir eşdeğer bulma olmadığı, yazın çevirisinde özellikle kendini hissettirmektedir. Bunun sebebi yazın çevirisinde, kaynak kültürle bağlantısı olan öğelerin aktarımı, basit görünen fakat arka planında başka özelliklerin yattığı sözcüklerin eşdeğerinin bulunması, kaynak metinde geçen isimlerin hedef metinde aktarımı, bağdaşıklık ve tutarlılığa dikkat edilmesi gibi çevirmenin göz önünde bulundurması gereken bir dizi önemli hususun olmasıdır. Bir yandan bu hususlara dikkat ederken diğer yandan okur kitlesini de düşünen çevirmen kimi zaman bir çıkmazda kalır. Bu noktada çeviri kuramları çevirmene yol gösterebilir. Fakat çeviri kuramlarından elde edilecek çeviri stratejileri her çeviride aynı oranda kullanılamayabilir.

Her çeviri işi kendi çeviri stratejisini yine kendi içinde belirler. Bu hususlar dikkate alınarak gerçekleştirilen bu çalışmada karşılaştırılan iki eserde birinci çevirmenin hedef kültür odaklı çeviri yaptığı görülmüştür. Bunda çeviri eserin yayınlandığı dönemin de payının olduğu düşünülebilir. Bu karşılaştırmadaki birinci çeviri, Çeviri Bürosu'nun kurulduğu dönemin sonunda, yani özellikle hümanizm temelli eserlerin Türkçeye okurun duraksamadan okumasını sağlayacak çeviri yaklaşımlarıyla çevrildiği dönemde gerçekleşmiştir. Bu yüzden birinci çeviride daha çok “yerleştirme” stratejisi benimsenmiştir. Karşılaştırmaya konu olan ikinci çeviri ise 90'lı yılların sonunda, toplumsal arka planın daha farklı olduğu bir dönemde yayınlanmıştır. İkinci çeviri eserde kaynak metinde geçen kişi isimlerinin ve at isimlerinin olduğu gibi bırakıldığı görülmüştür. Bu bakımdan ikinci çeviride çocuk edebiyatı çevirisinde görülen yaklaşımların tersi bir yaklaşımın göze çarptığı söylenebilir.

Çalışmanın kuramsal zemininde yeniden çeviri tanımlarına değinilmiştir. Buna göre yeniden çevirilerin daha kaynak metin odaklı olduğu belirtilmiştir. Ancak bazı araştırmacılar (O'Connell, 1999) tarafından çevre edebiyat olarak görülen çocuk yazını bağlamında bu hipotezin uygun olmayabileceği dile getirilmiştir. Dolayısıyla çocuk yazını eserlerinde yeniden çeviriler, okuyucu kitlesi düşünülerek okunabilirliğin kolay olması açısından yerleştirme stratejilerinin kullanıldığı hedef kültür odaklı çeviriler olmaktadır. Ancak bu çalışmada bu durumun tersi gözlemlenmiştir. Bu gözleme ilişkin ileride yapılacak çalışmalarda karşılaştırılan çeviri eser ve dönem sayısı artırılarak daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir.

Kaynakça

- Aksoy, B. (2001a). Çeviride çevirmen seçimleri ışığında çeviri eleştirisi. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 18(2).
- Aksoy, B. (2001b). Translation as rewriting: The concept and its implications on the emergence of a national literature. Translation Journal, 5(3), 12–14.
- Atlas, N. (2020). Anna Sewell, Author of Black Beauty. Retrieved 20 September 2020, from Literary Ladies Guide | Inspiration for Readers and Writers from Classic Women Authors website: <https://www.literaryladiesguide.com/>
- Bekoff, M. (2009). Encyclopedia of Animal Rights and Animal Welfare, [2 volumes]. ABC-CLIO.

- Desmidt, I. (2009). (Re) translation revisited. *Meta: Journal Des Traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 54(4), 669–683.
- Erguvan, M., & Karabulut, E. (2020). Translating children literature: A Bermanian analysis of the Turkish translation of Charles Dickens's *A Christmas Carol*. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 765–779.
- Kansu-Yetkiner, N. (2016). Banned, Bagged, Bowdlerized: A Diachronic Analysis of Censorship Practices in Children's Literature of Turkey. *Banned, Bagged, Bowdlerized: A Diachronic Analysis of Censorship Practices in Children's Literature of Turkey*, 101–120.
- Kuleli, M. (2020). Culture specific items in literary texts and their translation based on "foreignization" and "domestication" strategies. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö7), 617–653.
- Kumcu, A. (2008). *Alice Çeviri Diyarında: Kültürel Motifler Açısından Karşılaştırmalı Bir Çeviri Eleştirisi*. *Hacettepe Üniversitesi Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 18, 123–145.
- Longshaw, J. (2016). *Gentle Heart: The Story of Anna Sewell*. Retrieved 20 October 2020, from <https://web.archive.org/web/2006111225338/http://www.natureofanimals.com/AnnaSewell.html>
- Merriam-Webster's encyclopedia of literature. (1995). Springfield: Merriam-Webster.
- Merriman, C. D. (2007). *Anna Sewell—Biography and Works*. Search Texts, Read Online. Discuss. Retrieved 20 September 2020, from <http://www.online-literature.com/anna-sewell/>
- O'Connell, E. (1999). *Translating For Children*. In G. Anderman & R. Margaret (Eds.), *Word, Text, Translation* (pp. 929–968). Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Ricoeur, P. (2007). *On translation*. London: Routledge.
- Schleirmacher, F. (1813). *On the different methods of translating*. In L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (3rd ed., pp. 43–63). London; New York.
- Sewell, A. (1877). *Black beauty*. United Kingdom: Jarrold & Sons.
- Sewell, A. (1973). *Siyah İnci* (G. Suveren, Trans.). İstanbul: Altın Çocuk Kitapları.
- Sewell, A. (1999). *Siyah At* (G. İri, Trans.). İstanbul: Ergin Yayıncılık.
- Susam-Sarajeva, S. (2003). Multiple-entry visa to travelling theory: Retranslations of literary and cultural theories. *Target*, 15(1), 1–36.
- Tuna, D. (2017). Exploring the Nature of Translation of Names in Children's Literature. *Electronic Turkish Studies*, 12(15).
- Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A history of translation*. London; New York: The Routledge.
- Venuti, L. (1998). *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference*. London; New York: The Routledge.
- Venuti, L. (2001). *Strategies of Translation*. In M. Baker (Ed.), *Routledge encyclopedia of translation studies*. London: Routledge.
- Venuti, L. (2004). *Retranslations: The Creation of Value*. [In:] *Translation and Culture*. *Translation and Culture: Special Issue of Bucknell Review*, 47(1), 25–38.
- Venuti, L. (2008). *The Translator's Invisibility: A history of translation*.
- Wall, B. (1991). *The Narrators Voice: The Dilemma of Childrens Fiction*, New York: St. UK: Palgrave Macmillan.
- Yetkiner, N. K., Duman, D., & Avşaroğlu, M. (2018). Çevirmen Neredesin? Çocuk Edebiyatı Yanmetinlerinde Çevirmenin Kılıcı Rolü ve Görünürlüğüne Artsüremlili Bir Yaklaşım: 1929-20131. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 17.